

Семінарське заняття № 4

Тема: Філософія Середніх віків і доби Відродження: персоналії та ідеї

1. Теоцентризм середньовічного світогляду та філософії. Патристика, схоластика, містика

Середньовічна філософія засновувалася на теоцентризмі — вченні, що ставить Бога в центр світогляду. Вся реальність розглядалася як створена і керована Богом, що надавало знанням і філософії релігійного забарвлення. Вірили, що людський розум обмежений у порівнянні з божественним і що істинне знання може бути досягнуте лише через божественне одкровення.

- **Патристика** — період розвитку християнської філософії, який тривав з II до VIII століття. Патристика охоплює вчення отців Церкви (Августин Блаженний, Тертуліан, Оріген), які розробляли основні догмати християнської віри і закладали фундамент середньовічного християнського світогляду. Вони зосереджувалися на тлумаченні Святого Письма, проблемах гріха і спасіння, вченні про Трійцю.
- **Схоластика** — метод філософського дослідження та навчання, що домінував в університетах Середньовіччя з XII по XV століття. Схоластика прагнула обґрунтувати релігійні догмати логічними доказами. Томас Аквінський — один із найвідоміших схоластів, який намагався поєднати філософію Арістотеля з християнським віровченням.
- **Містика** — релігійний і філософський напрямок, що зосереджувався на безпосередньому переживанні божественного. Середньовічна містика представлена іменами таких мислителів, як Мейстер Екхарт та Іоанн від Хреста, які вважали, що істинне пізнання Бога можливе лише через особистий духовний досвід.

2. Проблема співвідношення віри і розуму, релігії та філософії, цінностей земного життя і християнських ідеалів

Ця проблема була однією з центральних у середньовічній філософії. Вважалося, що розум людини обмежений і може лише частково розуміти божественні істини.

- **Фома Аквінський** запропонував концепцію гармонії віри і розуму, вважаючи, що розум може підтверджувати і пояснювати догмати віри, але не в змозі досягнути їх повністю. Він розділив істини на ті, які можуть бути пізнані через розум (природне пізнання) та ті, які потребують віри (надприродне пізнання).
- **Августин Блаженний** дотримувався погляду, що віра є основою знання, і що тільки через віру можна прийти до істинного розуміння божественного.
- **Цінності земного життя і християнських ідеалів** часто розглядалися в контексті гріха та спасіння. Середньовічні філософи, такі як Боецій і Григорій Ніський, пропагували аскетизм і скромність, підкреслюючи тимчасовість земних благ і орієнтуючись на духовне життя.

3. Проблема універсалій: номіналізм і реалізм

Проблема універсалій (загальних понять, наприклад, «людина», «краса») була важливим питанням у середньовічній філософії. Існували дві основні позиції:

- **Реалізм** — стверджував, що універсалії існують незалежно від індивідуальних речей. Прихильники реалізму, як-от Ансельм Кентерберійський, вважали, що універсалії мають об'єктивне існування і навіть більш реальні, ніж самі індивідуальні об'єкти.
- **Номіналізм** — протилежна точка зору, стверджуючи, що універсалії не існують самостійно, а є лише назвами, якими ми позначаємо сукупності об'єктів. Один із найвідоміших номіналістів — Вільям Оккам, який обґрунтував, що загальні поняття є лише словами (іменами), і існують тільки конкретні речі.

4. Особливості та основні напрями ренесансного філософування: гуманістичний антропологізм, неоплатонізм, натурфілософія

Філософія епохи Відродження орієнтувалася на відродження античної культури, філософії, науки та мистецтва, і зосереджувалась на цінності людини та природи.

- **Гуманістичний антропологізм** — у центрі філософії Відродження була людина, її гідність, здібності та свобода. Гуманісти, такі як Франческо Петрарка, Піко делла Мірандола, виступали за вивчення класичної спадщини і вважали людину творчою істотою, здатною до саморозвитку і самовдосконалення.
- **Неоплатонізм** — відродження ідей Платона та неоплатоніків (Плотіна), які розглядали світ як відображення божественного розуму. Неоплатоніки Відродження, такі як Марсіліо Фічіно, поєднували платонізм з християнством, розглядаючи природу і людину як ланки у ланцюгу буття, що сходять до Бога.
- **Натурфілософія** — інтерес до природи і спроба зрозуміти її закони стали основою натурфілософії, представниками якої були Джордано Бруно, Микола Коперник, Леонардо да Вінчі. Вони вивчали природні явища з позицій наукового пізнання і ставили під сумнів традиційні догмати. Натурфілософи Відродження досліджували космос, природу та людину в їхній взаємозалежності.

5. Реформація та її вплив на розуміння людини та суспільства. Реформаційні ідеї у філософії XVI — початку XVII ст.

Реформація, розпочата Мартіном Лютером у XVI столітті, стала релігійно-філософським рухом, спрямованим на реформування католицької церкви. Вона значно вплинула на філософію та суспільні погляди.

- **Реформаційні ідеї** — проповідували повернення до простоти віри і відмову від церковних ритуалів та індульгенцій. Лютер і Жан Кальвін підкреслювали важливість індивідуальної віри, вільного читання Біблії, що давало можливість кожному самостійно тлумачити Святе Письмо. Це створювало передумови для розвитку особистісного самосвідомості і протестантської етики праці.

- **Вплив на суспільство** — Реформація сприяла формуванню нових соціальних ідей, що підкреслювали цінність праці, особистої відповідальності, моральної свободи і людської гідності. Реформація створила підґрунтя для розвитку буржуазних відносин, зокрема протестантської етики, яка сприяла формуванню капіталістичної економіки (особливо у творах Макса Вебера).
- **Філософія XVII століття** — відображала ідеї Реформації, акцентуючи на індивідуалізмі, свободі вибору і автономії людини.